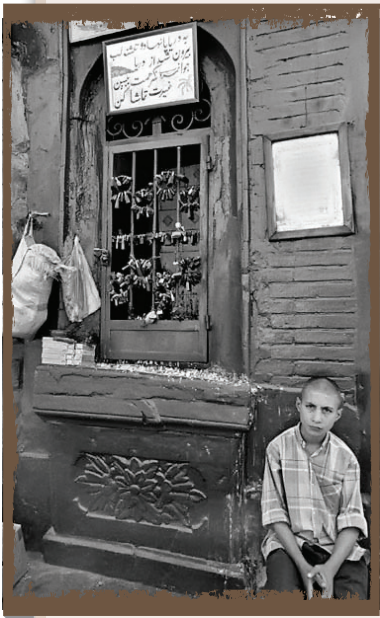

تماشای تزئین نفیس یک سقاخانه

چند دقیقه تأمل در گذرگاه

نام: سقاخانه سهره راه رشديه
موقعیت: خیابان آذربایجان، سهره راه رشديه

سقاخانه سهره راه رشديه یکی از سقاخانه‌های پرطرفدار تهران است. زمان ساخت این سقاخانه با استناد به یکی از کاشی‌نگاره‌های آن، ۱۲۸۸ شمسی قید شده است. به گفته اهالی محل، هنگام ساختن این سقاخانه، هنوز منزل مسکونی چندانی در محله وجود نداشت و فقط میدان تره‌باری در این محدوده بود، به همین خاطر و برای اینکه مردم و خریداران در روشنائی تردد کنند و همچنین با هدف تأمین رفاه نسبی گذر مردم و مسیر گاری‌ها و درشکه‌های این میدان، فردی نیکوکار این سقاخانه را در این محل می‌سازد. البته این مکان بعدها توسعه بیشتری پیدا می‌کند و به شکل امروزی‌اش درمی‌آید. بنای آجری این سقاخانه امروزه جنب یک میوه‌فروشی قرار گرفته و کاشی‌نگاره‌های زیبای آن که به روش کاشی هفت‌رنگ و با لعاب برجسته ساخته شده‌اند، چشم‌نواز است. همچنین نرده‌های فلزی این سقاخانه پر از انواع قفل‌ها و دخیل‌هایی است که به‌طلب نیاز بسته شده‌اند. از سوی دیگر، هنوز هم شمع‌خانه آن مانند گذشته پرفروغ است و در هر ساعت از شبانه‌روز شمعی نیم‌سوخته در آن دیده می‌شود. این شمع‌خانه در ایام محرم و عزاداری سالار شهیدان (ع)، پررونق‌تر هم می‌شود. منبع آب این سقاخانه شیر آبی است که در تابستان‌ها پذیرای رهگذران است. این مکان، بارها مورد مرمت قرار گرفته و قدمت بنای آجری کنونی آن را مربوط به بازسازی‌های حدود ۴۰ سال پیش می‌داند. تولید فعلی سقاخانه هم با شخصی ناشنوا و کم‌بضاعت از محله است که کنار همین سقاخانه شمع می‌فروشد.

سقاخانه نامی السلطنه

سقاخانه سعادت

سقاخانه مشیر السلطنه

سقاخانه‌های دایر در تهران است و نبش کوچه سعادت قرار دارد. اخیراً این مکان توسط کارشناسان سازمان میراث فرهنگی مرمت و حفاظت شده است و اهالی قدمت بنای اولیه آن را بیش از ۲۰۰ سال ذکر می‌کنند. از جمله تزئینات قابل توجه این بنا که شامل کاشی‌کاری، آینه‌کاری، تزئینات آجری زیبا، حجاری و غیره است، می‌توان به کتیبه‌ای سنگی که براساس اظهارات مردم، تاریخ ساخت آن بسیار جدیدتر از قدمت خود سقاخانه است، اشاره کرد. حاج عباسعلی، فرزند مرحوم عزیز، در تاریخ ۱۲۶۰ آن را بنا کرده است. کاشی‌های به کار رفته در این سقاخانه از جمله نفیس‌ترین تزئینات کاشی سقاخانه‌های تهران به‌شمار می‌آیند و سقاخانه و شمع‌خانه آن هنوز مردمان خود را دارد.

سقاخانه چهارسوق چوبی هم در خیابان سعادت واقع شده و بنای آن هم شخصی به نام حاج عبدالحمید که نزدیک به ۸۰ سال قبل آن را ساخته است. این سقاخانه نیز مانند اغلب سقاخانه‌های پایتخت بازسازی شده و سردری جناق‌شکل با تزئینات آجری و کاشی دارد.

محسوب می‌شود که پشت مسجد ساعت یا مشیر السلطنه واقع شده است. این مسجد توسط مشیر السلطنه بنا شده که وزیر خزانه مظفرالدین‌شاه بود و بعداً نخست‌وزیر در دوره محمدعلی‌شاه قاجار شد. نام او زیر ساعت مسجد حک شده است. «در عهد دولت سلطان عادل کامکار مظفرالدین‌شاه قاجار خلدالله ملکه، حسب الفرمایش جناب مستطاب اشرف افخم مشیر السلطنه وزیر خزانه و بیوتات دامنه ظلّه‌العالی اتمام پذیرفت.» بر همین اساس، از مشیر السلطنه به‌عنوان بنای این سقاخانه یاد می‌شود. سقاخانه سعادت یکی دیگر از سقاخانه‌های تاریخی این خیابان به‌شمار می‌رود که از زیباترین و شاخص‌ترین

نام: سقاخانه مسجد مشیر السلطنه
موقعیت: خیابان مولوی، کوچه تشکری موحد (بلورسازی سابق)

در گذشته، زیر هر چهارسوق و گذری حتماً باید سقاخانه می‌کردند، به همین دلیل از ابتدا تا انتهای خیابان سعادت که گذرهای مختلفی از آن منشعب می‌شود، چندین سقاخانه وجود دارد، مانند سقاخانه مسجد مشیر السلطنه، چهارسوق و سقاخانه سعادت.

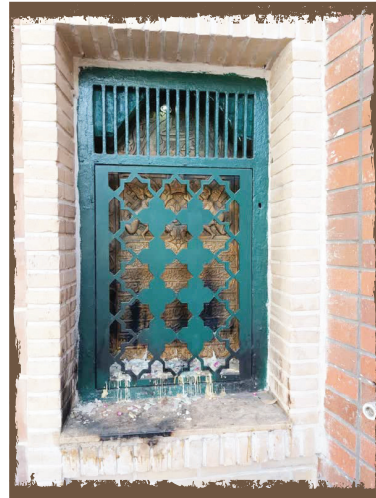
سقاخانه مشیر السلطنه در کنار مسجد تاریخی مشیر السلطنه در کوچه تشکری موحد (بلورسازی سابق) و در پایین دست چهارسوق چوبی قرار دارد. کاسبان و ساکنان محل اعتقاد دارند، قدمت این سقاخانه برابر با عمر مسجد مشیر السلطنه است (مسجدی که به مسجد ساعت هم معروف است و نام امروزی آن مسجد الاقصی است) و به همین دلیل قدمت این سقاخانه را حدود سال ۱۲۸۲ شمسی تخمین می‌زنند و از آن سالیان تاکنون بارها مرمت شده است. نصرالله حدادی، تهران‌پژوه، درباره تاریخچه و قدمت این سقاخانه می‌گوید: «سقاخانه مشیر السلطنه از جمله سقاخانه‌های قدیمی و دایر تهران

آب گوارا تقدیم به زائران سیدالکریم

نام: سقاخانه بقعه بی‌بی‌زبیده
موقعیت: خیابان فدایان اسلام، روبه‌روی مسجد افضلیه و آرامگاه مرحوم لرزاده

سقاخانه بقعه متبرکه بی‌بی‌زبیده در حسین‌آباد شهرری یکی از قدیمی‌ترین سقاخانه‌های شهر تهران در شمال حرم حضرت عبدالعظیم است که قدمت آن به دوره قاجار می‌رسد. سیدمحسن ماجدی، ری‌پژوه، درباره بنای ساخت این بقعه می‌گوید: «بسیاری از بناهای تاریخی دوره اسلامی از قبیل مساجد، آب‌انبارها و اماکن مذهبی، وقف‌نامه‌هایی در قالب کتیبه‌های سنگی دارند که توصیه واقف در عمل به موقوفات بر آن حک شده است. درباره وقف سقاخانه بقعه بی‌بی‌زبیده روی وقف‌نامه آن آمده: «وقف صحیح شرعی اسلامی نمود کر بلائی علی خان ولد مرحوم کر بلائی خداداد خان بختیاری یک باب دکان عطاری ملکی خود را که واقع است در ملک حاجی‌آباد مشهور به بی‌بی‌زبیده خاتون، در راه حضرت عبدالعظیم علیه‌السلام - جنب سقاخانه، وقف بر سقاخانه مرحوم و تولید آن را مادام‌الحیوه برای خود قرار داد... بعد از وضع مخارج و تعمیرات لازم بر دکان مرحوم، مازاد آن را... یخ بگیرند و بریزند در سقاخانه مزبور، و صیغه وقف کمتر فی الشریعه المطهره به تفصیل وقف‌نامه جداگانه جاری شد. و کان ذالک ربیع‌الاول ۱۳۲۹»

ماجدی از منابع آب این سقاخانه برای تأمین نیاز زائران یاد می‌کند و در ادامه می‌گوید: «معمولاً سقاخانه‌ها را

به گفته ماجدی، شهر تهران به نسبت شهرری شیب بیشتری دارد و به همین دلیل این سقاخانه درست حد فاصل جاده تهران به شهرری، روی شیب شهر تهران ساخته شده است. البته باید به این نکته هم اشاره داشت که علاوه بر اهالی تهران و شهرری که در مسیرشان از این سقاخانه استفاده می‌کردند، این سقاخانه مورد استفاده زائران ورامین هم قرار می‌گرفت. دلیلش این بود که سقاخانه به سمت جاده ورامین بود. سقاخانه قدیمی بی‌بی‌زبیده امروز تبدیل به شمع‌خانه شده است. در روزگاری مردم برای این سقاخانه یخ و کاسه‌های سفالی و مسی نذر می‌کردند تا زائران آب خنک و گوارایی را در کمال آرامش نوش جان کنند.

برای تأمین آب به یاد تشنگی خاندان پیامبر (ص) در واقعه کربلا می‌ساختند و به همین دلیل سعی می‌کردند برای اینکه باقیات‌الصالحات هم به یادگار بماند عموماً در مسیر تردد زائران، مسافران و در راه‌ماندگان ساخته شود و سقاخانه بی‌بی‌زبیده هم از این قاعده مستثنی نیست. در همان محدوده که سقاخانه ساخته شده ۲ رشته آب‌قنات در گذر بود؛ یکی آب‌قنات دبیرالملک و دیگری قنات اقدس‌الدوله که آب این سقاخانه را تأمین می‌کرد. البته در همان محدوده آب‌انباری هم بود تا آب این محدوده به‌ویژه اهالی حسین‌آباد تأمین شود. همچنین بقعه بی‌بی‌زبیده یخچالی داشت که یخ آن، آب سقاخانه را خنک می‌کرد.»